

УДК 338.41

Яхно Тетяна Петрівна

Кандидат економічних наук, доцент

*Львівський торговельно-економічний університет***Мартинюк Уляна Андріївна**

Кандидат сільськогосподарських наук

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького***ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ**

В статті представлені теоретичні засади формування туристичної галузі, визначені фактори, які впливають на формування туристично-рекреаційного потенціалу країни. Проведено аналіз туристичного ринку країни, представлені результати кластерного аналізу та визначено місце України серед країн Європи за показниками розвитку туристичної галузі. Обґрунтовані перспективи пріоритетні напрями розвитку туристичної галузі України.

Ключові слова: туристичний ринок, глобалізація, ресурси, туристично-рекреаційний потенціал, системні суперечності, туристична індустрія.

На сучасному етапі вітчизняний туристичний бізнес, як і більшість інших секторів економіки, переживає наслідки світової економічної кризи. Невизначена політична ситуація в країні може сприяти затяжному виходу із ситуації. Негативний вплив цих чинників потребує від працівників індустрії туризму професіоналізму та самовіддачі. Тому зростуть вимоги до підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери, особливо менеджерів туризму, покликаних забезпечити успішне подолання кризи і розвиток індустрії туризму в Україні на перспективу. Слід відзначити, що за два останні роки в Україні відбуваються бурхливі процеси перетворення туристичної галузі в одну із провідних галузей економіки України.

Туристична галузь є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету, істотного позитивного впливу на стан справ у багатьох галузях економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо). Туризм сприяє підвищенню зайнятості населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, залученню громадян до пізнання багатой природної та історико-культурної спадщини краю, збереженню екологічної рівноваги, що зумовлює актуальність даної проблематики.

Вагомий внесок у вивчення туристичної галузі зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Кабушкин Н.І., Квартальнов В.А., Папірян Г.А., Чудновський А. Д., Школа І. М., Уокер Дж. Проте низка питань, пов'язаних із особливостями розвитку туризму в ринкових умовах залишилися поза увагою дослідників.

Метою представленого дослідження є визначення пріоритетних напрямків розвитку туристичної галузі та іміджу України, як перспективного учасника ринку міжнародного туризму.

В сучасному глобалізаційному середовищі провідні позиції займає ринок послуг, який вважається конкурентоспроможним і має перспективи росту. Туристична індустрія сьогодні являє собою динамічну сферу зовнішньоекономічної діяльності, яка в багатьох країнах світу перетворилася в бурхливо зростаючу галузь великого бізнесу. Об'єктивним підґрунтям формування ринку туристичних послуг є зростання та урізноманітнення суспільних потреб і відповідне йому поглиблення суспільного поділу праці. Туристичний ринок є частиною світового ринку послуг, його видовим компонентом [1].

Загальною основою формування ринку туристичних послуг є зростання та урізноманітнення суспільних потреб і відповідне йому поглиблення суспільного поділу праці. Туристичний ринок являє собою частиною світового ринку послуг, його видовим компонентом.

Зокрема, туристичний ринок являє собою сферою задоволення потреб населення в послугах, пов'язаних із відпочинком та проведенням дозвілля в подорожі.

Існує багато поглядів на туризм як на галузь господарства, так і на міжгалузевий комплекс або ринок, де туристичне підприємство з продукції різних галузей формує туристичний продукт.

На сучасному етапі основною метою для розвитку як міжнародного, так і внутрішнього туризму мають туристичні ресурси, які в сукупності формують туристично-рекреаційний потенціал країни. Завдячуючи цьому вони зумовлюють і визначають найважливіші економічні показники туризму, такі, як кількість туристів, ціну на послуги, географію подорожей, їх сезонний розподіл, тривалість перебування та ін. Тому комерційна робота в галузі туризму повинна будуватись на всеохоплюючому обліку туристичних ресурсів як в цілому по країні, так і по окремих регіонах. Туристичні ресурси охоплюють трансформовані природні умови і культурно-історичні об'єкти, доведені до ступеню технологічності під впливом потреб і можливостей їх прямого використання для задоволення потреб [1]. Для ефективного розвитку туризму, як галузі необхідний комплекс певних природних умов. Виходячи з того, що туризм поєднує оздоровчі та пізнавальні цілі, райони відпочинку повинні мати сприятливі для оздоровлення людей природні умови (здоровий клімат, різноманітний рельєф з мальовничими ландшафтами, наявність водних джерел тощо). Іншими словами, повинна бути деяка комфортність природних умов. Бажано, щоб останні поєднувались з культурно-історичними пам'ятками.

На сьогоднішній день можна стверджувати, що рівень сервісу на українських курортах значно поступається сервісному обслуговуванню в Єгипті або Туреччині, при майже однаковому ціновому критерію. Майже зовсім не зростає рівень сервісу для відпочиваючих з середнім рівнем достатку. Українські туристичні фірми рекламують або самі туристичні кампанії, або громадські організації.

Для виявлення рівнів конкурентоспроможності туристичних регіонів України доцільно виявити фактори, які впливають на розвиток туризму в Україну. Одним з основних факторів розвитку туризму є економічний і соціальний розвиток країни, які тісно переплітаються з охороною природи і навколишнього середовища. Туристична галузь стикається з економікою та екологією. У якості однієї з найбільших зростаючих галузей сьогодення і майбутнього туризм повинен брати до уваги потреби людини і природи і привести їх у відповідну рівновагу.

В основі державного регулювання туристичної діяльності є держава в особі органів, яка покликана сприяти її розвитку, що передбачає її участь в інвестиційній, страховій, правовій та іншій діяльності з метою покращення економічних основ туризму.

Розвиток туристичної та курортної галузей впродовж останніх трьох років характеризується позитивною та сталою динамікою. Найбільша кількість операторів ринку прагне створити новий, більш європейський імідж українського туристичного продукту, який буде конкурентоспроможний не тільки в своїй країні, але і за кордоном.

До цього завдання прагне і держава, для чого прагне забезпечити комплексний підхід до розвитку туризму і курортів на регіональному рівні і підтримку розвитку малого та середнього бізнесу в туристичній сфері, зокрема, сільського зеленого туризму. Все це зумовило неухильне зростання кількості туристів та обсягів наданих їм услуг. Завдяки поступального розвитку міжнародного співробітництва у сфері туризму кількість іноземних туристів, які хочуть подивитися на Україну, зростає з кожним роком.

В Україні є всі необхідні передумови для масового розвитку туризму, які спонукають людей захоплюватися подорожами, походами, екскурсіями та розвивають ринкову кон'юнктуру. Для будь-якого туристичного підприємства в умовах ринкової економіки важливим елементом виступає аналіз кон'юнктури туристичного ринку. Більш повне знання процесів, що відбуваються на ринку, збільшує конкурентоспроможність. Туристичний ринок має свою специфіку, з одного боку, пропозицію туристичних послуг з необхідності має нерухомий характер, з іншого боку, туристичний попит надзвичайно нестійкий, він схильний до різких сезонних коливань, залежить від географічного положення регіону, кон'юнктурних

змін, політичних відносин, соціальних, економічних, демографічних, психологічних та інших чинників [2].

Відповідно до існуючої складності та умовності розбиття вихідної множини на групи, критерієм утворення кластерів є зменшення внутрігрупової та максимізація міжгрупової дисперсії.

В нашому дослідженні формування кластерного аналізу було сформовано за допомогою використання модуля Cluster Analysis (кластерний аналіз) пакету прикладних програм Statistica 5.0 на основі вихідної матриці показників, яка формує ознакову множину моделі. Кластерний аналіз був зроблений відповідно таких показників, які характеризують стан розвитку туристичної галузі та туристичної інфраструктури: кількість готелів та інших місць короткотермінового проживання; кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням; будинки та пансіонати відпочинку; кількість музеїв; кількість кінотеатрів; кількість підприємств, що надавали туристичні послуги; кількість обслугованих туристів; кількість екскурсантів; обсяг наданих туристичних послуг; середньооблікова кількість працівників туристичних підприємств.

За нашими результатами дослідження було побудовано граф «дерево поєднань», які візуально можна поділити на 4 (групи) країн за показниками розвитку туристичної галузі, зовнішньоекономічних зв'язків та можливої співпраці між ними (табл. 1).

Таблиця 1

Кластери країн ЄС та України відповідно за показниками розвитку туристичної галузі

№	Країни	Евклідова відстань до зазначеної межі кластера	Характеристика кластера
I.	Німеччина	54870,75	Країни з найрозвинутішим рівнем розвитку.
	Франція	54870,75	
II.	Іспанія	47951,96	Країни ЄС, які мають з високий рівень розвитку.
	Італія	50769,62	
	Великобританія	71807,50	
III.	Бельгія	2310,75	Країни ЄС, які мають середній і високий рівень розвитку.
	Данія	22420,71	
	Греція	16034,43	
	Нідерланди	36158,76	
	Австрія	6055,56	
	Польща	10023,26	
IV.	Швеція	6314,24	Країни ЄС, які мають з середній та низький рівень розвитку, малі держави ЄС, в тому числі Україна.
	Естонія	8212,16	
	Чехія	7602,64	
	Кіпр	11344,75	
	Ірландія	7856,36	
	Литва	6224,00	
	Латвія	5450,03	
	Угорщина	5670,53	
	Люксембург	3115,19	
	Португалія	9243,19	
	Мальта	11655,52	
	Словаччина	4678,75	
	Словенія	3723,35	
	Фінляндія	17361,52	
Україна	30044,20		

Складено автором

Відповідно до результатів проведеного дослідження Україна входить до четвертого кластеру, які в свою чергу сформували країни з відповідним рівнем економічного розвитку, а саме країн Центральної та Східної Європи. Цей кластер, до якого входять чотирнадцять країн, складається з країн ЄС з середнім та низьким рівнем розвитку туристичної галузі, держав ЄС, країн ЄС нової хвилі та України. Країни-учасниці, які входять в четвертий кластер характеризуються сповільними темпами соціально-економічного розвитку, схожою структурою економіки, структурою та динамікою туристичного ринку. Про це свідчить той факт, що наша країна розвивається на прикладі країн, з якими вона перебуває в одному кластері, при цьому їх економічний та соціальний розвиток відбувається швидше та ефективніше. Подолати зазначені негативні тенденції і забезпечити Україні гідне місце на світовому ринку туристичних послуг дозволять об'єктивізація оцінки значущості галузі в національній економіці, а також розробка і реалізація стратегії, яка враховує світовий досвід розвитку туристичної сфери діяльності, що склалися в ній тенденції глобалізації та міжнародної інтеграції [3].

Враховуючи стратегічні інтереси держави у розвитку конкурентоспроможного туристичного сектору та необхідності в короткий термін суттєво поліпшити стан інфраструктури туризму, необхідно забезпечити розвиток туризму через установлення і підтримання рівноваги між збереженням природно-рекреаційних, історико-культурних ресурсів, економічними інтересами і соціальними потребами, а також створити сприятливі умови для формування високоякісних туристичних продуктів.

При цьому необхідно передбачити [5]:

- створення законодавчих, нормативно-правових, соціально-економічних, організаційно-управлінських умов для перетворення туризму на соціально та екологічно орієнтовану, економічно ефективну сферу діяльності;

- сформувати і впровадити ефективну модель державного управління з метою координації, регулювання та захисту інтересів учасників туристичної діяльності;

- вдосконалити наявні та впровадити нові ефективні механізми взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, підприємств, наукових і освітніх установ сфери туризму;

- сформувати туристичний простір з метою раціонального та ефективного використання туристичних ресурсів шляхом створення та забезпечення функціонування зон сталого розвитку туризму, розроблення і впровадження конкурентоспроможного національного та регіональних туристичних продуктів;

- забезпечити безпеку туристів і подорожуючих, захист їхніх прав та законних інтересів;

- сприяти збереженню і розвитку національної культури;

- раціоналізувати використання фінансових і матеріальних ресурсів у сфері туризму, наповнення бюджетів усіх рівнів від туристичної діяльності, збільшення надходження валютних коштів від туризму;

- сформувати інформаційний простір туризму, створити сприятливі умови для забезпечення рівного доступу до інформації у сфері туризму;

- сприяти покращенню інвестиційного клімату у сфері туризму, залученню інвестицій у розвиток інженерно-транспортної та комунальної інфраструктур;

- створити робочі місця, розвивати малий та середній бізнес підприємництва у сфері туризму,

- розширити зайнятість у сільській місцевості від розвитку туризму;

- сформувати сучасний механізм державного обліку та контролю здійснення туристичної діяльності;

- розвивати міжнародне співробітництво у сфері туризму, покращити туристичний імідж держави, тощо.

Передусім слід зазначити, що подолання наявних негативних тенденцій, створення системних та комплексних передумов для розвитку туризму має стати одним з пріоритетних напрямів забезпечення сталого розвитку країни в умовах глобалізації туристичного бізнесу.

Необхідно не тільки визначитися і зрівняти в правах ці дві основні функції курортів, але й щодо до реальних можливостей бюджету та особливостей курортних ресурсів прийняти рішення щодо пріоритетного відпочинку або лікування по південній конкретній курортній території, провести серйозну інвентаризацію і визначити оптимальну кількість відповідних установ [1-5].

Відповідно до цього слід переглянути характер використання майна та землі, які знаходяться в державній і комунальній власності, дати врешті-решт поштовх для серйозного розвитку регіональної курортної економіки на основі реального балансу пріоритетів як туризму, так і лікування.

1. Необхідно повною мірою виконати Закон України «Про курорти», припинити процес знищення земель курортного та рекреаційного призначення і природних лікувальних ресурсів.

2. Створити сприятливий клімат для залучення інвестицій у санаторно-курортну галузь.

3. Провести прозору приватизацію на тендерній основі нерентабельних, непрацюючих курортно-рекреаційних установ і недобудов. Безумовно, треба багато чого зробити, що буде сприяти як збереженню традицій санаторного лікування в країні, так і розвитку загальнодержавного конкурентоспроможного внутрішнього ринку курортно-рекреаційних послуг, їх здешевленню і виходу на ринок країн СНД і Європи. Внаслідок чого курортна галузь стане вагомим джерелом наповнення бюджету всіх рівнів, тому, що ресурсна база України має унікальний курортний і туристичний потенціал, здатний забезпечити подальший розвиток національного курортного та туристичного продукту і вихід його на міжнародний ринок.

На майбутнє Україні слід перейняти досвід співробітництва ради з розвитку туризму із представниками приватного сектора, що здійснюється через впровадження в організацію й облік висунутих останніми ініціатив, особливо з питань просування специфічних та екологічних туристичних продуктів.

Отже, оскільки туризм в Україні поки ще далекий від досконалості, а також у силу відсутності серйозних теоретичних і наукових основ самої туристичної діяльності, в нашому дослідженні була зроблена спроба узагальнити стан туризму на внутрішньому ринку, а також визначити пріоритетні напрями розвитку туристичної галузі в Україні. До них відносяться:

- формування маркетингової стратегії туризму, у процесі якої розкриваються три стратегії успішного росту, єдності як принципу корпорації;

- організація ефективності управління через механізми взаємодії і співробітництва, оцінку сучасного стану всесвітнього туристського бізнесу, нових інвестиційних концепцій;

- прагнення до підвищення прибутковості фірми через напрацювання дієвої маркетингової стратегії;

- управління можливостями виконавської майстерності через розкриття наступних понять і суджень: менеджер як фахівець туристської організації, боротьба за талановитого виконавця, кар'єра й удосконалювання управлінських навичок, мотивація майбутніх виконавців і навколишній вплив, що вимагає визначеного заповнення витрат;

- ринок і ринкова стратегія, де актуальні: управління життєвим циклом туристського продукту, способи ефективного планування турпродукту, формування каналів продажів;

- наука управління і комп'ютеризація, де важливо усвідомити нерозкриті переваги комп'ютерного потенціалу, ризик капіталовкладень у гостинність і туризм як можливість для досягнення більшої прибутковості й інформативності управління.

Відомо, що ефективна спрямованість управління може забезпечити розвиток туристської компанії швидше, ніж ріст загальної економіки, туристського сектора, чи навіть виробництва товарів і послуг, пов'язаних із забезпеченням туризму. Більш того, управління, в основу якого покладене збільшення росту, може викликати розвиток цілих нових галузей, наприклад виробництво транспортних засобів доставки. Зростаюча діяльність як туристського сектора, так і промислового, зміцнюючи один одного, взаємодіючи між собою, розвивають і підсилюють економіку країни в цілому.

Сьогодні впровадження промислового потенціалу Західної України найближчим часом є малоімовірним. Натомість туристична галузь має більше природних передумов для розвитку і

є більш привабливою для вкладення фінансових та людських ресурсів. Слід погодитися, що з огляду на Європейський вектор розвитку туризму нашого регіону ми повинні вивчити досвід і намагатись наслідувати ті європейські країни, у котрих ця галузь вже розвинута і досягла вагомих результатів. У більшості провідних країн Європи туризм став чи не визначальною галуззю економіки і доходи від туризму складають 10 % від сукупного національного продукту. Оскільки туризм не тільки економічне явище його розвиток неможливий на основі лише ринкових механізмів, а й потрібно враховувати глибоко соціальне, духовне і культурологічне середовище. Для цього необхідна державна політика розвитку туризму в Україні. Важливою умовою є необхідність створення механізмів сприяння будівництву нових та реконструкції існуючих об'єктів туристичної та курортної інфраструктури. Необхідно формування системи центрів туристичної інформації - елементу туристичної індустрії, створення туристичних представництв за кордоном.

Список використаних джерел

1. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк – Чернівці: Зелена Буковина, 2013. – 312 с.
2. Карсекін В.І., Хлопяк С.В. Оцінка інвестиційної привабливості туристично-рекреаційних регіонів України / В.І. Карсекін, С.В. Хлопяк // Вісник Донецького державного університету економіки і торгівлі ім. Туган-Барановського. – 2014. – №4(16). – С. 45-49.
3. Лихоманова О.В. Вплив туризму на соціально-економічний розвиток регіонів України / О.В.Лихоманова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – №10. – С. 74-78.
4. Коваленко Н.Ю., Прокопець Л.С., Федорюк А.Л. Правова регламентація діяльності суб'єктів туристичної діяльності / Н.Ю. Коваленко, Л.С. Прокопець, А.Л. Федорюк // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: АНТ Лтд, 2015. – Вип. III. Економічні науки. – С. 57-61.
5. Алексеева Ю.В. Державне регулювання національної індустрії туризму в умовах європейської індустрії / Ю.В. Алексеева // Актуальні проблеми управління соціально-економічним розвитком: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених. Київ, 3-6 червня 2002 року. – К.: КНЕУ, 2012. – С. 9-11.

УДК 378.14+339.97

Палажченко Карина Сергіївна

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Войтко Сергій Васильович

*Доктор економічних наук, професор
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ТРЕНДИ ОСВІТЯНСЬКОГО ПРОЦЕСУ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У статті аналізуються існуючі світові тренди розвитку освітньої платформи, зроблений аналіз сучасного стану та можливих шляхів її розвитку і, безпосередньо, вищої школи. Розглянуто сутність основних тенденцій модернізації вищої освіти, що підкреслюють вагомість змін глобальних трансформацій.

Ключові слова: сфера освіти, тренди, трансформація освіти, глобалізація, технологічні уклади.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Масові глобалізаційні процеси та технологічні зміни, які призвели до зрушень у різних сферах життєдіяльності суспільства, стали поштовхом освітніх реформ і трансформації самої системи загалом. Розвиток технологій стає каталізатором для створення нової освітнянської системи та інституцій, що веде до поступового зростання світового та локального ринків освітніх послуг, що потребує від традиційних установ нових стратегій та адаптації до потреб суспільства аби залишатись конкурентоспроможним гравцем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання трансформації освітньої сфери та її основних трендів були розглянуті в працях таких вітчизняних вчених як, В. Андрущенко (трансформація вищої школи) О. Дубасенюк (модернізація змісту освіти) , Г. Товканець